

Suomen Pankki

Suomen Pankin ennusteita

syksy 1980

SUHDANNE-ENNUSTE VUOSIKSI 1980 - 1982

Lokakuu 1980

Ennuste perustuu
26.9.1980 mennessä
saatuun informaatioon

Kansantalouden osasto

1.10.1980

I TEKSTIOSA

TALOUDELLINEN KEHITYS VUOSINA 1980 - 1982

1. ENNUSTEEN PÄÄPIIRTEET	1
2. TASAPAINOTTOMUUKSET	2
3. TALOUSPOLITIIKASTA TEHDYT OLETUKSET	3
4. KESKEISET ENNUSTE-EPÄVARMUUKSET	3
5. SEKTOREITTAINEN KEHITYS	5
Kansainvälinen kehitys	5
Ulkomaankauppahinnat	6
Vienti	6
Yritykset	7
Kotitaloudet	8
Julkinen talous	8
Tuotanto ja tuonti	9
Työllisyys	9
Inflaatio ja kilpailukyky	10
Ulkoinen tasapaino	11
Rahoitustalous	11

II LIITEKUVIOT

1. Bruttokansantuote	15
2. Kansainvälinen kysyntä	16
3. Kilpailukyky ja vientimenestys	16
4. Tuontialttius	17
5. Vaihtosuhte	17
6. Kapasiteetin käyttöaste	18
7. Kannattavuus	18
8. Yritysten velkaantuneisuus	19
9. Yritysten maksuvalmius	19
10. Yksityiset kiinteät investoinnit	20
11. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot	20
12. Kulutusalttius	21
13. Kotitalouksien velkaantuneisuus ja maksuvalmius	21
14. Kuluttajahinnat	22
15. Ansiotasot	22
16. Yksikkötyöskustannukset	23
17. Työllisyys	24
18. Työvoima	24
19. Ulkomainen velkaantuneisuus	25
20. Pitkä aikaisen pääoman tuonti	25
21. Lyhytaikaisen pääoman nettotuonti	26
22. Suomen Pankin valuuttavaranto	27
23. Ulkoinen maksuvalmius	27
24. Valtion rahoitustarve ja lainanotto	28
25. Valtion maksuvalmius	28
26. Valtion velkaantuneisuus	29
27. Valtion velanhoitomenot	29
28. Suomen Pankin ulkomainen nettosaatava	30
29. Liikepankkien velka Suomen Pankille	30
30. Pankkien luotot ja ottolainaus	31
31. Kokonaisluottoekspansio	31

III LIITETAULUKOT

1. Kansainvälinen talous	33
2. Ulkomaankaupan hinnat	34
3. Kokonaiskysyntä ja -tarjonta	35
4. Kysyntä	36
5. Tarjonta	37
6. Kustannukset, hinnat ja tulonjako	38
7. Työllisyys	40
8. Maksutase	41
9. Rahoitustilinpito	43

1.10.1980

1 (13)

TALOUDELLINEN KEHITYS VUOSINA 1980 - 1982

1

ENNUSTEEN PÄÄPIIRTEET

Korkeasuhdanne jatkuu Suomessa - kuten keväällä ennustettiin - koko kuluvan vuoden ajan, joskin kasvu näyttää jäävän jonkin verran aikaisemmin arvioitua alhaisemmaksi. Kuluvana vuonna tuotannon kasvua tukee ennen kaikkea investointien lisääntyminen sekä idänviennin ja itätilausten kasvu. Toisaalta investointien kasvuvaiheen jatkuminen odotettua voimakkaampana ensi vuoteen lieventää lännenviennin supistumisesta aiheutuvaa taantuman jyrkkyyttä. Taantuman pohja saavutetaan vuoden 1982 alkupuoliskolla, jolloin yksityiset investoinnit supistuvat selvästi. Kokonaistuotannon kasvuksi ennustetaan tänä vuonna vajaat 6 %, ensi vuonna 2 % ja vuonna 1982 vajaat puoli prosenttia.

Taloudellinen aktiviteetti heikkeni läntisissä teollisuusmaissa jyrkästi kuluvan vuoden toisella neljänneksellä, mutta viennin hyvä kilpailukyky ja ostajien varastojen täydentäminen ovat toistaiseksi ylläpitäneet lännenviennin kasvua. Ostajamaiden taantuman syventyessä ja varastojen täydentämisen päättyessä alkaa lännenviennin vetoapu kuitenkin heikentyä jyrkästi jo syksyn aikana. Idänvientä puolestaan voimistavat etenkin tämän vuoden lopulla ja ensi vuonna öljyn kallistumisen synnyttämät lisätoimitukset.

Vientitulojen suotuisa kehitys ja avoimen sektorin yhä niukemmaksi käyvä vapaa tuotantokapasiteetti ylläpitävät voimakasta kiinteiden investointien kasvua sekä tänä että ensi vuonna. Suhdannevaiheelle tyypillisesti myös yritysten varastoinvestoinnit lisääntyvät vielä kuluvana vuonna. Koska tavanomaista suurempi osa kone- ja laitehankinnoista suuntautuu kotimaahan, joutuu erityisesti metalliteollisuuden tuotantokapasiteetin riittävyys koe- tukselle. Kysynnän kasvun hidastuminen ja yritysten rahoitusrakenteen heikkeneminen johtavat kuitenkin investointien kasvun hidastumiseen jo vuoden 1981 jälkipuoliskolla ja selvään supistumiseen vuonna 1982.

Yksityinen kulutuskysyntä ja asuntoinvestoinnit tukevat tuotannon kasvua selvästi vielä kuluvana vuonna. Yksityisen kulutuksen kasvu näyttää kuitenkin jäävän keväällä ennustettua alhaisemmaksi heikkomman reaalitylokehityksen vuoksi. Tulojen kasvun hidastuessa kotitalouksien kokonaiskysynnän kasvu heikkenee selvästi vuosina 1981 ja 1982.

TASAPAINOTTOMUDET

Tuontihintojen jyrkkä kohoaminen ja voimakas kysyntä lisäävät kuluvana vuonna kustannuspaineita. Tuottavuuden kohoamisen ansiosta yritysten hintakilpailukyky ja kannattavuus pysyvät kuitenkin vielä hyvinä. Vuosina 1981 ja 1982 työvoimakustannusten nousun nopeutuminen ja tuottavuuden kasvun hidastuminen taantuman myötä johtavat hintakilpailukyvyn selvään heikkenemiseen ja yritysten kannattavuus alkaa huonontua. Inflaatiovauhti jää ennusteen mukaan vielä vuoden 1982 lopulla suhdannevaiheeseen nähden korkeaksi, selvästi yli 10 prosenttiin. Vuosien 1974 - 75 kaltaista hintatasapainon repeämistä ei kuitenkaan ole odotettavissa.

Työllisyys paranee vuoden 1981 alkupuolelle saakka tuotannon kasvun hidastumisesta huolimatta normaalien viiveiden vuoksi. Työttömyysaste ei silti laske sanottavasti nykyisestä, mikä johtuu paljolti työvoiman tarjonnan lisääntymisestä. Kokonaistuotannon kasvun pysähtyessä vuoden 1981 jälkimmäisellä puoliskolla työttömyysaste alkaa nopeasti kohota ja on vuoden 1982 lopussa noin 6 1/2 %. Työllisyysongelma tulee varsinaisesti kärjistymään ennusteperiodin jälkeen.

Vaihtosuhteen heikkeneminen ja kotimaisen kokonaiskysynnän voimakas kasvu johtavat kuluvana vuonna noin 7.5 mrd. markan suuruiseen vaihtotaseen alijäämään. Investointitoiminnan jatkuminen vielä ensivuonnakin vilkkaana ja viennin kasvun samanaikainen hidastuminen johtavat vaihtotaseen alijäämän kasvamiseen yli 9 mrd. markkaan. Vuonna 1982 viennin asteittain elpyessä ja kotimaisen kysynnän kasvun pysähtyessä ulkoinen tasapaino paranee hieman. Kolmen ennustevuoden keskimääräinen vaihtotaseen alijäämä muodostuu bruttokansantuotteeseen suhteutettuna vajaaksi 4 prosentiksi kun vastaava suhdeluku vuosina 1974 - 76 oli noin 5 1/2 %.

Kotimaisen rahoituksen joustavasta sopeutumisesta tehdyn oletuksen seurauksena pääomantuonti jää vuosina 1981 ja 1982 selvästi vaihtotaseen alijäämiä pienemmäksi. Suomen Pankin vaihdettava varanto supistuu ennusteen kahtena viimeisenä vuotena yhteensä 4,5 mrd. markkaa ja on ennusteen mukaan vuoden 1982 lopussa 2.5 mrd. markkaa, mikä vastaa 2.5 viikon lännentuontia. Suomen Pankin sidottujen valuuttojen saldon arvioidaan jäävän runsaan miljardi markkaa alijäämäiseksi kuluvan vuoden lopussa, mutta tasapainottuvan kahden seuraavan vuoden aikana. Koko ulkomainen nettovelka nousee ennusteperiodin kuluessa 47.5 mrd. markkaan eli noin 20 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Huipussaan vuonna 1977 suhteellinen velkaantuneisuus ylty runsaaseen 21 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

TALOUSPOLITIIKASTA TEHDYT OLETUKSET

Kotimaisen talouspolitiikan on ennusteessa oletettu säilyvän jokseenkin muuttumattomana.

Lähtökohtana ennustetta tehtäessä on ollut se, että rahapolitiikan kireys säilyy kaikkina ennustevuosina suunnilleen nykyisellään. Tämä edellyttää liikepankkien keskuspankkirahoituksen ehtojen joustamista kysynnän myötä siten, että päiväluotto-korko säilyy 12.5 - 13 prosentissa ja luotonantoon voimakkaimmin laajentavat pankit maksavat tätä korkeampaa marginaalikorkea keskuspankkirahoituksesta.

Edelleen on oletettu, että pääomantuontipolitiikka ei rajoita pitkäaikaisten ulkomaisten luottojen ottoa. Valuuttakurssi-indeksin pisteluku säilyy 113.1:nä. Kansainvälistä suhdannekehitystä ja kansainvälisten pääomamarkkinoiden tilaa seuraten ulkomaisten korkojen ennustetaan laskevan ensi vuonna ja alkavan nousta jälleen vuonna 1982.

Tiedossa olevat valtiontalouden tulo- ja meno-perusteet merkitsevät bruttoveroasteen lievää alenemista kuluvana vuonna ja kohoamista ensi vuonna. Valtiontalouden suhdannevaikutuksen on oletettu pysyvän vuonna 1982 kutakuinkin neutraalina. Kaiken kaikkiaan valtiontaloudella ei ole sanottavaa vaikutusta ennustejaksona suhdannekehitykseen.

KESKEISET ENNUSTE-EPÄVARMUUDET

Ennen Lähi-Idän tilanteen kärjistymistä syyskuun lopulla epävarmuudet kansainvälisessä ennusteessa painottuivat ennustettua syvemmän maailmantalouden taantumun suuntaan. Öljynhinnan kohoamisen reaali-taloudellisten vaikutusten saatettiin epäillä johtavan mm. säästämisasteiden varsin alhaisen tason vuoksi jyrkempään kotimaisen kysynnän supistumiseen öljyntuojamaissa ja näin suurempaan vientimarkkinoiden supistumiseen. Irakin ja Iranin väliset sotatoimet saattavat jatkuessaan yhtäältä vaikeuttaa öljyn saatavuustilannetta ja lisätä öljyn ja muidenkin raaka-aineiden hintojen korotuspaineita ja edelleen heikentää kasvumahdollisuuksia. Toisaalta kansainvälisen tilanteen kiristyminen saattaa vilkastuttaa varastointi- ja varustelutoimintaa ja siten ainakin tilapäisesti elvyttää maailmankaupan kasvua.

Öljynhinnan kohoaminen ennakoitua enemmän vaikeuttaisi selvästi taloutemme tasapaino-ongelmia. Lähimmän vuoden aikana öljylaskun kasvua tasapainotaville idänviennin lisätoimituksille tuskin olisi

käytössä paljoakaan kapasiteettia ja tuotantokapeikkojen pakeneminen johtaisi ilmeisesti inflaatiopaineiden lisääntymiseen. Vaikka toimituksia voitaisiinkin lisätä, ne saattaisivat johtaa lännenkaupan taseen heikkenemiseen joko vähentyvän viennin tai kasvavan tuonnin vuoksi.

Rahoitusennusteen keskeinen epävarmuus liittyy yleisön ja pankkien ulkomaisen ja kotimaisen rahoituksen keskinäiseen jakautumiseen, millä on ratkaiseva vaikutus Suomen Pankin valuuttavarannon kehitykseen. Tähän jakautumaan vaikuttaa kotimaisten rahoitusmarkkinoiden kireyden ohella mm. vaikeasti ennustettava ulkomaisten korkojen kehitys. Eri-tyisesti on todettava, että ennuste ei sisällä valuuttakurssimuutosodotusten vaikutuksia. Ennustettu kansantalouden kehitys johtaa kuitenkin helposti devalvaatio-odotusten syntymiseen, jotka voimistuessaan aiheuttaisivat huomattavasti ennustettua suuremman valuuttavarannon supistumisen ja liikepankkien keskuspankkivelan kasvun.

ERRIDEN KESKEISTEN MUUTTUJIEN KEHITYS 1979-1982

	1979	1980	1981	1982
B K T, MH, MAARRAN %-MUUTOS	7.2	5.8	2.1	0.3
TYÖTTÖMYYSASTE, %	6.2	4.6	4.4	5.6
YKSIKÖTYÖKUSTANNUKSET, %-MUUTOS	5.6	11.1	14.3	14.2
KULUTTAJAHINNAT, %-MUUTOS	7.5	11.5	13.5	13.0
TAVARAVIENTI, MAARRAN %-MUUTOS	9.5	8.7	0.4	2.9
VIENTIHINNAT, %-MUUTOS	12.7	12.7	6.3	5.8
TUONTIHINNAT, %-MUUTOS	15.2	19.6	5.2	7.3
VAIHTOTASE, MRD.MK	-0.8	-7.6	-9.2	-7.2
BRUTTOVEROASTE	34.7	34.4	35.1	35.8
SP:N ULKOMAINEN NETTOSAATAVA VUODEN LOPUSSA MRD.MK	5.4	5.6	4.1	2.7
LIIKEPANKKIEN KESKUSPANKKIVELKA VUODEN LOPUSSA MRD.MK	2.6	3.0	4.0	8.1

5
SEKTOREITTAINEN KEHITYS

Kansainvälinen kehitys

Kotimainen kokonaiskysyntä alkoi supistua suurimmissa läntisissä teollisuusmaissa kuluvan vuoden toisella neljänneksellä. Varastojen havittelumainen kartuttaminen on päättynyt ja raakaöljyn reaali-hinnan voimakkaan nousun lopputuotteiden kysyntää supistavat vaikutukset näkyvät selvinä. Inflaatiovauhdin hillitsemiseen ja ulkoisen tasapainon parantamiseen tähtäävä kireä rahapolitiikka on myös laimentanut kysyntää. Epävarmoja merkkejä tuotantoiminnan vilkastumisesta on nähtävissä vain Yhdysvalloissa. Useissa muissa teollisuusmaissa vaatimukset talouspolitiikan otteen höllentämisestä ovat tulleet äänekkäämmiksi.

Ennusteen perustana ovat oletukset raakaöljyn (ja muun energian) reaali-hinnan lievästä kohoamisesta, muuttumattomasta kansainvälispoliittisesta tilanteesta ja asteittain kasvua tukevaan suuntaan muuttuvasta talouspolitiikasta läntisissä teollisuusmaissa. Viimeaikaiset tapahtumat Lähi-Idässä ovat huomattavasti lisänneet ennusteen kansainväliseen osaan liittyviä epävarmuuksia.

Kotimaisen kokonaiskysynnän ennustetaan supistuvan OECD-maissa ja etenkin Suomen viennille tärkeissä maissa kuluvan vuoden jälkipuoliskolla ja vuoden 1981 ensimmäisellä puoliskolla. Tänä aikana oletetaan varastoja vähennettävän, mikä heijastuu aluksi maailmankaupan selvänä supistumisena, mutta luo myös edellytyksiä kaupankäynnin vilkastumiselle vähitellen uudelleen vuoden 1981 lopulta lähtien. Inflaatiovauhdin hidastuminen edesauttaa siirtymistä kysyntää rajoittavasta talouspolitiikasta kasvua tukevaan politiikkaan. Vuoden 1981 keskimääräinen maailmankaupan väheneminen arvioidaan runsaan prosenttiyksikön suuruiseksi, kun maailmankauppa supistui 5 prosentilla edellisen taantuman pohjavuonna 1975. Tätä seuraisi ennusteen mukaan 4 - 5 prosentin lisäys maailmankaupan määrässä vuonna 1982.

Luotonkysynnän heikkeneminen ja rahapolitiikan höllentyminen kuluvan vuoden lopulta lähtien merkinnevät kansainvälisen korkotason kääntymistä lievään laskuun. Sen on oletettu jatkuvan ensi vuoden lopulle ja tukevan osaltaan mm. rakennustoiminnan elpymistä. Vuonna 1982 kansainvälisen korkotason odotetaan kääntyvän uuteen nousuun.

Teollisuusmaiden inflaatiovauhdin arvioidaan hidastuvan ennusteajanjaksolla vain vähän ja jäävän näin ollen selvästi korkeammaksi kuin aikaisemmissa

taantumavaiheissa. Kansainvälisten raaka-ainehintojen (pl. raakaöljy) on arvioitu säilyvän viimeaikaisen lievän laskun jälkeen kutakuinkin muuttomattomana vuoden 1981 puolivälin tienoille ja kääntyvän sitten nousuun maailmankaupan vilkastumista seuraten.

Ulkomaankauppahinnat

Ulkomaankauppahintojen kehitysarviot perustuvat maailmantalouden kehitysarvion ohella tehtyyn öljynhintaoletukseen. Lopputuotteiden tuonti- ja vientihintojen kohoaminen on teollisuusmaiden keskimääräisen inflaatiovauhdin mukaisesti noin 8 - 10 % vuodessa.

Muiden raaka-aineiden kuin öljyn tuontihintojen nousun on vuonna 1981 arvioitu alenevan keskimäärin 3 prosenttiin ja kiihtyvän tämän jälkeen 5 prosenttiin vuonna 1982. Nämä hinnat seuraavat yleensä viivästyneinä ja lieventyneinä kansainvälisten raaka-ainepörssien hintanoteerauksia. Koska maailmankauppa supistuu selvästi vähemmän kuin edellisessä taantumassa ja inflaatio pysyy nopeana, ei varsinaista raaka-aineiden tuontihintojen alenemista siis tapahtuisi. Vastaavasti metsäteollisuuden tuotteista ainoastaan alhaisimman jalostusasteen omaavien tuotteiden - kuten sahatavaran - vientihintoja on oletettu laskettavan.

Vaihtosuhte heikkenee kuluvana vuonna lähes 6 %. Kun vuonna 1981 viennin painopiste siirtyy lopputuotteiden suuntaan, on näköpiirissä lievä vaihtosuhteen paraneminen. Vuonna 1982 vaihtosuhte jälleen heikkenee, kun raaka-aineiden tuontihintojen nousu kiihtyy, maailmankauppa vilkastuu ja raakaöljyn ja polttoaineiden tuontihinnat kohoavat 10 %. Vuoden 1982 keskimääräinen vaihtosuhte jää noin 15 prosenttiyksikköä vuoden 1975 vaihtosuhteen huippua alhaisemmaksi.

Vienti

Hyvänä säilyneen kilpailukyvyn ja kuluvan vuoden alkupuolelle saakka jatkuneen kansainvälisen raaka-aineiden varastointiaallon tukemana on tavaravienti länteen kasvanut suhteellisen voimakkaasti. Vaikka puunjalosteiden vienti ei määrältään kasva enää loppuvuodesta, ylletään tänä vuonna koko lännenviennissä noin 5 prosentin määrän kasvuun; tämä ylittää markkinamaiden kokonaistuonnin lisäyksen parilla prosenttiyksiköllä. Vuonna 1981 vientimarkkinoiden odotetaan määrällisesti supistuvan yli kahdella prosenttiyksiköllä, ja lännenviennin määrään vielä hieman tätä enemmän.

Ostajien suhteellisen vähäisten varastojen vuoksi puunjalosteiden vientikysynnässä ei odoteta yhtä

rajua varastojen purkamisesta johtuvaa romahdusta kuin vuonna 1975. Vastaavasti jäisi tällöin toteutumatta myös jyrkkä kysynnän elpyminen. Metsäteollisuustuotteiden kokonaisviennin länteen odotetaan supistuvan noin 6 % vuonna 1981 ja lisääntyvän sitten noin 4 % vuonna 1982. Metallituote- ja tekstiiliteollisuuden viennin kasvumahdollisuudet länteen jäävät ennusteperiodin aikana varsin vähäisiksi erityisesti Ruotsin synkkien talousnäkymien vuoksi. Kotimaisen tuotannon heikkenevä hintakilpailukyky alkaa niin ikään heijastua selvästi valmiiden tavaroiden viennissä. Koko lännenviennin määrän ennustetaan kasvavan vuonna 1982 vain runsaat 3 %, vaikka tärkeimpien markkinamaiden kokonaistuonnin määrä kasvaa jo yli 4 %.

Vientikehityksen kokonaisnäkyviä muuttaa olennaisesti idänvientä, jonka määrä lisääntyy tänä vuonna yli neljänneksen ja ensi vuonnakin vielä noin 12 % paisuneen öljylaskun vuoksi. Lännenviennin näkyvien heikentyminen on osaltaan lisäämässä yritysten idänvientiponnisteluita. Idänviennin kasvu painottuu metallituoteteollisuuteen, jonka korkea kapasiteetin käyttöaste saattaa jopa rajoittaa vientiä tai heijastua lännenviennin heikentymisenä ja lännentuonnin kasvuna. Koko tavaravienti ei supistu vuonna 1981 maailmankaupan yleisestä taantumasta huolimatta, vaan lisääntyy noin puolella prosentilla; vastaavassa suhdannevaiheessa vuonna 1975 tavaravienti supistui 17 prosentilla. Vuonna 1982 idänkaupan tuen vähetessä olennaisesti mutta lännenviennin hieman elpyessä ennustetaan koko tavaraviennin kasvuksi noin 3 %.

Yritykset

Kapasiteetin käyttöasteen kohoaminen on parantanut yritysten tuottavuutta ja yksikkötyökustannusten nousu on jäänyt palkkakustannusten kasvua alhaisemmaksi. Tämä on näkynyt yritysten kannattavuuden ja rahoitusrakenteen selvänä paranemisenä. Kannattavuus ylittää pääomatulojen osuudella mitattuna selvästi 1960- ja 1970-lukujen keskimääräisen tasonsa.

Yritysten tulojen kasvun voimistumisen ja kapasiteettiin kohdistuvien paineiden seurauksena investointien kasvu jatkuu nopeana vuosina 1980 - 81. Investointien painopiste on ennusteen mukaan teollisuuden investoinneissa, jotka lisääntyvät tänä ja ensi vuonna runsaan kolmanneksen; lisäys jakaantuu suhteellisen tasaisesti teollisuuden kaikille päätoimialoille. Koko investointikysynnän kasvuun myötävaikuttaa kuluvana vuonna myös yritysten prosessivarastojen lisääntyminen. Yrityssektorin investoinnit jäävät kuitenkin bruttokansantuotteeseen suhteutettuna selvästi pienemmäksi kuin vuosina 1974 - 76, mikä johtuu siitä, että suuret voimalaitos- ja muut perusrakennelainvestoinnit sekä alus- ja lentokonehankinnat ovat lähivuosina vähäisiä.

Kotimaisen kustannusinflaation kiihtyminen ja kapasiteetin käyttöasteen aleneminen johtavat yksikkötyökustannusten nousun nopeutumiseen ja kannattavuuden heikkenemiseen vuosina 1981 - 82. Tämän seurauksena alkavat ensin varastoinvestoinnit ja vuonna 1982 myös kiinteät investoinnit supistua.

Yrityssektorin suhteellinen rahoitusali jää selvästi ensimmäisen öljykriisin aikaisia pie-nemmäksi. Suurimmillaan rahoitusali jää on vuonna 1981, jolloin se kohoaa 8 prosenttiin bruttokansantuotteesta vastaavan osuuden oltua 11 % vuonna 1975. Tämän seurauksena yritysten rahoitusrakenne alkaa uudelleen heiketä, mutta jää edellisen laman aikaista paremmaksi. Kotimaisten rahoittajien osuus yritysten rahoituksesta kasvaa lähivuosina, mikä aiheutuu lähinnä oletetusta rahapolitiikan joustavuudesta.

Kotitaloudet

Inflaation nopeutuminen hidastaa kotitalouksien reaalityulojen kasvua kuluvana vuonna, vaikka työllisyyden paraneminen ja ansiotason nousu nopeuttavatkin käytettävissä olevien nimellistulojen kasvua. Kotitalouksien pääomatulojen palkkatuloja nopeampi kasvu ja inflaatio-odotukset heijastuvat lisääntyneinä asuntojen hankintoina ja säästämisasteen nousu jatkuu vuonna 1980.

Vuosina 1981 ja 1982 käytettävissä olevat tulot lisääntyvät reaalisesti vain puolen prosentin vuosivauhtia sekä nimellistulojen kasvun hidastumisen että inflaation nopeutumisen seurauksena. Tavanomainen viive kotitalouksien tulojen ja kysynnän välillä näkyy tässä vaiheessa kulutus-alttiuden kohoamisena. Asuntoinvestointien odotetaan lisääntyvän vielä ensi vuonna, mutta supistuvan vuonna 1982 huomattavasti korkeaksi nousseen velkakannan rajoittaessa tulokehityksen ohella kysyntää.

Rahoitussäästämisen osuus kotitalouksien tulojen käytöstä alenee ennusteajanjakson loppua kohti. Kuluvana vuonna talletukset ja tulot kasvavat reaalisesti likipitään yhtä nopeasti, mutta vuosina 1981 ja 1982 rahoitussäästämisen reaalin kasvu pysähtyy.

Julkinen talous

Bruttoveroaste laskee lievästi kuluvana vuonna ennakkoverojen kannossa toteutettujen muutosten sekä sosiaaliturvamaksujen ja investointien liikevaihtoveron alennusten jatkamisen takia. Huolimatta veroasteikkoihin tehtävistä inflaatiokorjauksista veroaste kohoaa yhteensä runsaan prosenttiyksikön vuoteen 1982 mennessä.

Valtion menojen reaalin kasvu jää investointien ja lainanannon supistumisen vuoksi varsin vähäiseksi vuonna 1980, mutta nopeutuu jonkin verran seuraavina vuosina. Koska valtion menojen kasvua lisäävä vaikutus vastaa veroasteen nousua, valtiontalouden suhdannevaikutus vuosien 1980 - 1982 taloudelliseen kehitykseen on suhteellisen neutraali. Valtion kotimainen lainanotto ei tehdyn rahapolitiikkaolettamuksen vuoksi rajoita yksityisen sektorin luotonsaantia.

Kuntien rahoitusasemaa ovat keventäneet pidättyvyys menojen lisäämisessä vuosina 1979 ja 1980 sekä tulojen budjetoitua nopeampi kasvu. Tämän arvioidaan heijastuvan investointien kasvun voimistumisena vuosina 1981 ja 1982. Lisäksi nopea kustannusten nousu ja verotulojen kasvun hidastuminen vähentävät kuntien rahoitusylijäämää vuosina 1981 ja 1982.

Tuotanto ja tuonti

Kysynnän kasvua seuraten tuotannon ja tuonnin kasvu jatkuu voimakkaana koko kuluvan vuoden ajan. Useimmilla teollisuuden aloilla tuotantokapasiteetti on täydessä käytössä. Lisäksi on alkanut ilmetä puutetta ammattitaitoisesta työvoimasta. Tuotantokapeikot eivät kuitenkaan muodostune kaiken kaikkiaan yhtä pahoiksi kuin edellisessä korkeasuhdanteessa.

Ensi vuoden alkupuolelta lähtien kokonaistuotannon kasvu heikkenee huomattavasti. Hidastuminen näkyy ensi vuonna selvimmin metsäteollisuudessa, energia-tuotannossa ja tavaraliikenteessä. Työvaltaisilla tuotannaloilla kasvu vielä jatkuu, mutta vuonna 1982 kysynnän heikkeneminen näkyy myös näillä aloilla. Kokonaistuotannon kasvulla mitattuna taantuman pohja ajoittuu vuoden 1982 alkupuoliskolle, jolloin tuotanto supistuu hieman. Vaikka vientituotannon odotetaan elpyvän vuoden mittaan, kokonaistuotanto jää vuonna 1982 lähes samaksi kuin edellisenä vuonna.

Kysynnän rakenteen muuttuminen kiinteiden ja varastoinvestointien suuntaan lisää tuonnin osuutta kokonaistarjonnasta vuosina 1980 ja 1981. Investointien supistuminen ennusteperiodin lopulla puolestaan vähentää tuontitarvetta, joskin toisaalta kilpailukyvyn heikkeneminen lisää tuontitavaroiden markkinaosuuksia. Tuonnin osuus kokonaistarjonnasta kohoaa ennustejaksolla keskimäärin samalle tasolle kuin vuosina 1974 - 1976.

Työllisyys

Työvoiman tarjontaa ovat vuosina 1979 ja 1980 kasvattaneet voimakkaasti työvoiman kysynnän lisääntyminen sekä eräät suhdannetilanteesta riippumattomat tekijät, kuten väestön ikärakenteen muuttuminen, koulutustason kohoaminen ja Ruotsin talouden vaikeuksista johtuva maastamuuton väheneminen. Työllisten

määrän arvioidaan olevan tänä vuonna 70 000 henkeä suurempi kuin vuonna 1979, mutta edellä mainituista syistä avoimen työttömyyden väheneminen pysähtyi jo kuluvan vuoden alkupuolella.

Työllisyyden paraneminen jatkuu, joskin selvästi hidastuneena, vielä ensi vuonna. Työttömyysasteen ennustetaan pysyvän likimain nykyisellä tasollaan eli 4.5 prosentin tuntumassa. Taantumien leviäminen työvaltaisille aloille heikentää työllisyyttä selvästi vuonna 1982. Koska yritykset ovat meneillään olevassa korkeasuhdanteessa lisänneet työvoimaansa varovaisemmin kuin vastaavassa suhdannevaiheessa vuosina 1973 ja 1974, työllisyyden ei odoteta heikkenevän aivan yhtä jyrkästi kuin edellisen laman aikana. Vuoden 1982 lopulla työttömyysasteen arvioidaan kohoavan noin 6 1/2 prosenttiin. Korkeimman työttömyyden kausi ajoittuu ennustejakson jälkeen.

Inflaatio ja kilpailukyky

Ulkomaankaupan hintojen nousun hidastuttua on ulkomaisen hintakehityksen välitön kotimaisia hintoja kohottava vaikutus vaimentunut. Kuluvan vuoden aikana kustannuspainetta ovat kohottaneet ulkomaankauppahintojen ohella tuottavuuden kasvun hidastuminen ja ansiotason nousun kiihtyminen. Voimakas kysyntä on mahdollistanut kustannuspaineiden tavanomaista nopeamman siirtymisen hintoihin erityisesti vuoden alkupuoliskolla. Kokonaistuotannon hinnat kohoavat noin 11 %.

Kotimaisen kustannustason nousun odotetaan kuitenkin edelleen kiihtyvän ja johtavan tuottavuuden kasvun hidastuessa yksikkötyökustannusten kohoamiseen vuonna 1981 koko kansantaloudessa noin 14 prosentilla. Avoimen sektorin yksikkötyökustannukset kohoavat vielä jonkin verran enemmän alhaisemman tuottavuuden kasvun, suuremman liukuman sekä vuorotyöajan lyhenemisen vuoksi.

Ennusteessa työvoiman kysynnän ja tarjonnan pohjalta ennakoitulla ansiotasokehityksellä on ratkaiseva merkitys vuosien 1981 ja 1982 kotimaiseen kustannuskehitykseen. Ansiotason nousu kiihtyy 15 prosenttiin vuonna 1981. Vuoden sisäisen uran kannalta tämä merkitsisi lievää hidastumista kuluvan vuoteen verrattuna. Vuonna 1982 ansiotason nousun arvioidaan hidastuvan kotimaisen aktiviteetin laantumisen myötä 14 prosenttiin. Vastaavasti ennustetaan kokonaistuotannon hintojen nousun kohoavan 12 prosenttiin vuonna 1981 ja hidastuvan lievästi vuonna 1982.

Suhteessa tärkeimpiin kilpailijamaihin on odotettavissa varsin selvä kilpailukyvyn heikkeneminen. Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattu kilpailukyky heikkenee ennustevuosien aikana noin 11 % ja päättyy pidemmän ajan keskiarvon alapuolelle. Kilpailukyvyn heikkeneminen jää kuitenkin vähäisemmäksi kuin vuosina 1974 - 76.

Ulkoisen tasapaino

Vaihtosuhteen tuntuva heikkeneminen ja ulkomaisen kysynnän kasvua voimakkaampi kotimainen kysyntä johtavat kuluvana vuonna 7 1/2 mrd. markan vaihtotaseen alijäämään. Vajaus vastaa noin 4 % bruttokansantuotteesta. Yli puolet alijäämän kasvusta johtuu vaihtosuhteen heikkenemisestä. Vaihtosuhteen heikkeneminen on pääosin peräisin idänkaupasta, jossa tuonnin arvon kasvua kuitenkin huomattavassa määrin kompensoi vientitoimitusten määrällinen lisääntyminen.

Vuosina 1981 ja 1982 vaihtotaseen alijäämät syntyvät lähes yksinomaan lännenkaupasta. Vuonna 1981 vaihtotaseen alijäämä kasvaa ennusteen mukaan yli 9 mrd. markkaan eli 4.3 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Heikkeneminen on seurausta tärkeimpien läntisten vientimaittemme kysynnän hidastumisesta selvästi kotimaista taloudellisen toiminnan tasoa alhaisemmaksi. Vuonna 1982 alijäämä jälleen pienenee, kun läntinen vientikysyntä elpyy hitaasti ja kotimaisen kysynnän kasvu heikkenee. Vaihtotaseen alijäämäksi ennustetaan vuonna 1982 noin 7 mrd. markkaa, eli noin 3 % bruttokansantuotteesta. Tavaroiden ja palvelusten taseen noin 2 mrd. markan alijäämässä heijastuu tällöin jo selvästi heikentynyt hintakilpailukyky.

Rahoitustalous

Luottomarkkinoilla on kuluvana vuonna siirrytty viime vuosien rauhallisen kehityksen jälkeen voimakkaaseen laajenemisvaiheeseen. Kokonaisluottokannan kasvu kiihtyy viime vuoden 11 prosentista 18 prosenttiin. Erittäin voimakkaasti lisääntyvät yrityksille myönnettyt pankkiluotot ja ulkomaiset luotot. Myös talletusten kasvu on tänä vuonna nopeaa, joskin niiden lisäys jää viime vuotista pienemmäksi. Vuosina 1981 - 1982 talletuskehitys heikkenee edelleen. Ennusteperiodin loppupuolella rahoitusmarkkinoiden tasapaino alkaa investointien aletessa parantua ja luottokannan kasvu vaimenee selvästi.

Yritysten ulkomaisten luottojen 15 prosentin kasvu tänä vuonna johtuu kokonaan lyhytaikaisen pääoman tuonnista. Tähän samoin kuin pankkien välittämien ulkomaisten luottojen runsaaseen lisääntymiseen vaikuttavat lähinnä tuonnin arvon kasvu ja kansainvälisten korkojen aleneminen. Kolmen kuukauden eurodollarikoron on ennusteessa oletettu kehittyvän siten, että se laskee ensi vuonna 10 prosenttiin ja nousee 13 prosenttiin vuoden 1982 lopulla. Nor-

maalien kauppaluottojen ohella idänkaupan ennakkomaksuja nostetaan tänä ja ensi vuonna yhteensä lähes 3 mrd. markkaa. Kun näiden ennakkojen nostot supistuvat ennustejakson lopulla samalla kun tuonnin arvon kasvu hidastuu ja ulkomaiset korot nousevat, lyhytaikaisen pääoman tuonti supistuu voimakkaasti.

Pitkäaikaisen pääoman tuontihalukkuus on tällä hetkellä suhteellisen vähäistä, koska yritysten tulorahoitus on hyvä ja kansainvälisten pääomamarkkinoiden tila epävarma. Lisäksi koneiden ja laitteiden hankinta tavanomaista enemmän kotimaisilta valmistajilta merkitsee sitä, että myös suuret yritykset käyttävät normaalia enemmän kotimaista rahoitusta. Yritysten pitkäaikaisen pääomantuonnin ennustetaan kuitenkin investointien kasvun myötä vilkastuvan, mutta se jää investointien kokonaisrahoitukseen suhteutettuna totuttua vähäisemmäksi. Ulkomaisten pääomamarkkinoiden epävarmuuden vuoksi valtionkin lainanotto saattaa jäädä tänä vuonna arvioitua pienemmäksi. Ennusteajanjakson loppupuolella valtion ulkomaisen lainanoton tarve lisääntyy.

Pääoman nettotuonti ylittää tänä vuonna vaihtotaseen vajauksen ja kasvattaa hieman Suomen Pankin valuuttavarantoa. Vuosina 1981 - 1982 vaihdettava varanto sen sijaan supistuu selvästi, mutta sidottujen valuuttojen tiliasema paranee siten, että Suomen Pankin velka muuttuu vuoden 1982 loppuun mennessä pieneksi saatavaksi. Vaihdettava varanto on tuolloin 2.5 mrd. markkaa. Kaikkiaan Suomen Pankin ulkomaisen nettosaatavan supistuminen kiristää rahoitusmarkkinoita vuosina 1981 - 82 lähes 3 mrd. markkaa.

Valtiontalouden rahoitusasema pysyy ennusteperiodilla lähes ennallaan ja valtion rahoitusmarkkinavaikutusten arvioidaan jäävän suhteellisen pieniksi. Bruttorahoitustarve on tänä vuonna 5.5 mrd. markkaa, josta kuitenkin 0.7 mrd. markkaa johtuu siirrosta suhdannerahastoon. Ensi vuoden rahoitustarpeeksi on arvioitu 4.8 mrd. markkaa. Bruttokansantuotteen suhteutettuna valtion nettorahoitustarve pysyy vuosina 1980 - 1982 noin 1.5 - 2.0 prosenttina, mikä merkitsee kokonaistuotantoon suhteutetun valtion velan nousua 10 prosenttiin. Valtion yleisöobligaatioista näyttää lähes neljännes jäävän tänä vuonna pankkien haltuun. Ensi vuodeksi kotitalouksien obligaatioiden netto-ostot on arvioitu likimain tämänvuotisia vastaaviksi, sen sijaan valtion rahoitustarpeen kasvu vuonna 1982 edellyttäneen tuolloin yleisölainojen lisäämistä.

Valtiolle muodostuu kuluvana vuonna pieni kassa-alijäämä, joka kuitenkin johtuu kokonaan mainitusta suhdannerahastosiirrosta. Tämän rahaston varojen samoin kuin valtion tilille tulevien, yrityksiltä kerättävien suhdannetalletusten sijoittaminen Suomen Pankkiin kiristää rahoitusmarkkinoita tänä ja ensi vuonna. Samanaikaisesti yritysten investointi- ja vientitalletuksia kertyy noin miljardi markkaa. Toisaalta rahoitusmarkkinoita keventää se, että Suomen Pankin suora luotonanto yleisölle kasvaa lähinnä kotimaisten toimitusluottojen rahoituksen vuoksi voimakkaasti.

Liikepankkien nettovelka Suomen Pankille (ml. säästö-, ja osuuspankkien kassavarantotalletukset) kasvaa tänä vuonna lievästi ja on vuoden lopussa 3.0 mrd. markkaa. Velka kasvaa nopeasti vuosina 1981 - 1982 ja on periodin lopussa 8.1 mrd. markkaa, mikä suhteessa pankkien luottoihin on kuitenkin selvästi alempi kuin edellisessä huipussa saavutettu taso. Koska lisäksi pankkien ulkomainen nettovelka lisääntyy yhteensä yli 4 mrd. markkaa tänä vuonna ja jossakin määrin vielä ensi vuonna, pankkien luotonantoenemmyys jatkuu suurena ennusteajanjakson alkupuolella. Samanaikaisesti kotimaisten rahoitusmarkkinoiden kasvu kuitenkin hidastuu. Pankkiluottojen kasvuvauhti alenee tämän vuoden 21 prosentista 13 prosenttiin vuonna 1982. Ottolainauksen lisäys hidastuu myös selvästi tämänvuotisesta 16 prosentista. Käteistalletusten kasvuvauhti on kaikkina ennustevuosina aikatalletusten kasvua hitaampaa.